

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ
ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0531
спеціальності 053– Психологія
Коновалова Анастасія Вячеславівна
Керівник: к.психол.н., доц. Скрипаченко Т.В.
Рецензент: к.психол.н., доц. Железнякова Ю.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

« ____ » _____ 2022
р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Коновалова Анастасія Вячеславівна

Тема роботи Особливості ціннісно-мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці

керівник роботи Скрипаченко Т.В., канд-т психол.наук, доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «20» 07 2022 року № 884-с

2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: сформулювати поняття про цінність як складову психологічного розвитку індивіда, визначити соціально-психологічні особливості юнацького віку, з'ясувати особливості ціннісно-мотиваційної сфери, а також фактори, які чинять вплив на мотив до навчання в юнацькому віці, з'ясувати роль ціннісних орієнтацій та потреб у структурі мотивації особистості.
5. Перелік графічного матеріалу: 1 таблиця
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання прийняв
Вступ	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 1	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 2	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 3	Скрипаченко Т.В., доцент		
Висновки	Скрипаченко Т.В., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-березень 2022 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2022 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-червень 2022 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень-серпень 2022 р.	Виконано
5	Написання висновків	вересень 2022 р.	Виконано
6	Передзахист	листопад 2022 р.	Виконано
7	Нормоконтроль	листопад 2022 р.	Виконано

Студент _____ А.В. Коновалова

Керівник роботи _____ Т.В. Скрипаченко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О. М. Грединарова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: с. 48, 1 таблиця, 23 джерела.

Об'єкт дослідження: ціннісно-мотиваційна сфера юнаків.

Предмет дослідження: ціннісні орієнтації особистості в період юнацтва та їх зв'язок з мотивацією навчання.

Мета: вивчення ціннісних орієнтацій юнаків та встановлення їх взаємозв'язку з мотивацією навчання.

Гіпотеза: існує взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями, мотивацією до навчання та статтю в юнацькому віці.

Методи дослідження: теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, класифікація та систематизація наукових джерел, порівняння й узагальнення даних досліджень.

Наукова новизна: в контексті сучасних освітньо-виховних пріоритетів та сьогоденних подій, актуальною виступає проблема формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді. Таким чином ми можемо детально вивчити та дослідити взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями, мотивацією до навчання та статтю в юнацькому віці.

Матеріали дослідження можуть бути використані педагогами в школах, батьками юнаків, юнаками та студентами.

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА, ЮНАЦЬКИЙ ВІК,
МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ, ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ОСОБИСТІТЬ
ЮНАКІВ.

SUMMARY

Konovalova A. V. Features of the Value-Motivational Sphere of Personality in Adolescence.

The qualifying work consists of Introduction, 2 Chapters, Conclusion, References (23 items).

The qualifying work volume is 50 pages long, 39 of them – main text. There are 1 table. The qualifying work gives a theoretical survey and describes the experimental research of features of the value-motivational sphere of personality in youthful. The master thesis is composed of 2 chapters, each of them dealing with studying the peculiarities of the value-motivational sphere of young people.

The research object: the value-motivational sphere of young people.

The research subject: the value orientations of the individual in the period of youth and their connection with the motivation to study.

The research goal: to study the value orientations of young people and establish their relationship with the motivation to study.

The research tasks are:

- Formulate the concept of value as a component of an individual's psychological development.
- To determine the socio-psychological characteristics of youth
- To find out the peculiarities of the value-motivational sphere, as well as the factors that influence the motive to study in youth.
- To find out the role of value orientations and needs in the structure of personal motivation.

Chapter 1 "Value-motivational sphere of personality and its characteristics". A theoretical analysis of the value system in psychology, the motivational sphere of the personality and the study of the role of value orientations in the sphere of the personality is carried out.

Chapter 2 "Peculiarities of manifestations of the value-motivational sphere in youth". The socio-psychological features of youth are studied, the generalization

and analysis of the theoretical literature of the value orientation and motivation of the individual in youth, systematization and theoretical research of the value-motivation sphere in youth are studied.

Key words: value orientations, youth, value-motivational sphere, motivation to study, values of young people, personality of young men .

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ: ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	9
1.1. Система цінностей в психології.....	9
1.2. Мотиваційна сфера особистості	15
1.3. Роль ціннісних орієнтацій в структурі мотивації	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	20
2.1. Соціально-психологічні особливості юнацького віку.....	20
2.2. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери в юнацькому віці.....	26
2.3. Фактори, які впливають на мотиви до навчання юнаків	35
2.4. Аналіз досліджень ціннісно-мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Трансформаційні зміни, які відбуваються в економічній, політичній та духовній сферах суспільства в останні роки, призводять до радикальних змін в психології ціннісних орієнтацій. Ці процеси залишають свій відбиток на формуванні структури ціннісно-мотиваційної сфери сучасного молодого покоління, тому що ціннісні пріоритети, які формуються на даний час, коли, майже кожен другий українець займається волонтерською діяльністю, стають базою для формування нової соціальної структури і парадигми українського суспільства. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери юнаків базується на розробках цієї проблеми, що існують в загальній психології. Дана проблема є центральною ланкою у численних психологічних дослідженнях як в Україні, так і за кордоном. Вона не є остаточно розробленою і характеризується наявністю різноманітних підходів, думок та концепцій до визначення основних понять та виявлення закономірностей, що лежать в її основі. Позитивне формування ціннісно-мотиваційної сфери юнаків отримує особливого значення. Саме тому, у контексті сучасних освітньо-виховних пріоритетів сьогодення, дедалі актуальнішою виступає проблема формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді. Дана проблема – одна з найбільш стержневих у психології. Тож не дивно, що вона з давніх часів присутня в наукових дослідженнях та їй присвятили велику кількість публікацій такі науковці: І. Васильєв, І. Джідарьян, Б. Додонов, В. Іванніков, Є. Ільїн, Д. Кикнадзе, Л. Кічатинова, В. Ковальова, Є. Крінчик, М. Магомед-Емінов, В. Магун, А. Маслоу, Н. Міллер, Л. Петражицкий, П. Симонов, З. Фрейд, Д. Хебб, Ш. Чхартішвілі.

Не дивлячись на багаторічні та багаточисельні дослідження, дане питання містить велику кількість не до кінця досліджених особливостей, що і

обумовило вибір теми дослідження: «Особливості ціннісно-мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці».

Об'єкт дослідження: ціннісно-мотиваційна сфера юнаків.

Предмет дослідження: ціннісні орієнтації особистості в період юнацтва та їх зв'язок з мотивацією навчання.

Мета: вивчення ціннісних орієнтацій юнаків та встановлення їх взаємозв'язку з мотивацією навчання.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що існує взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями, мотивацією до навчання та статтю в юнацькому віці.

Відповідно до мети визначено наступні завдання дослідження:

1. Сформулювати поняття про цінність як складову психологічного розвитку індивіда.
2. Визначити соціально-психологічні особливості юнацького віку
3. З'ясувати особливості ціннісно-мотиваційної сфери, а також фактори, які чинять вплив на мотив до навчання в юнацькому віці.
4. З'ясувати роль ціннісних орієнтацій та потреб у структурі мотивації особистості.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети використано наступний комплекс методів наукового дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація загальної, психолого-педагогічної та програмно-методичної літератури, методичних матеріалів для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми, формулювання висновків.

Наукова новизна: в контексті сучасних освітньо-виховних пріоритетів та сьогоденних подій, актуальною виступає проблема формування та розвитку ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді. Таким чином ми можемо детально вивчити та дослідити взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями, мотивацією до навчання та статтю в юнацькому віці.

Практична значущість полягає в тому, що аналіз досліджень та даної теми може бути використані педагогами в школах, батьками юнаків, юнаками та студентами для розуміння себе, краще розуміти особливості юнаків, покращенню педагогічного та виховного процесу.

Структура та обсяг роботи. Роботи складається з двох розділів, загального висновків, списку використаних джерел, який налічує 23 найменування. Повний обсяг роботи становить 50 сторінок, основного тексту – 39 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ: ІІ

ХАРАКТЕРИСТИКИ

1.1. Система цінностей в психології.

Система цінностей - поняття теорії цінностей, що позначає сукупність сформованих у людей думок про значення в їх житті речей і явищ, що зустрічаються в природі і суспільстві («соціальних установок»).

У кожній людини своя система цінностей – це цілий набір установок, переконань, моральних норм, ідеалів та цілей. Цінністю можна вважати все, що для людини має велике значення, окремий зміст та сенс.

Цінності можна поділити на багато груп, тому що є цінності всього суспільства і світу, окремої держави, культури, групи людей, сім'ї, одної людини. Цінності поділяють на дві великі частини - це загальноприйняті цінності, наприклад любов, щастя, повага суспільства, здоров'я та ін. і внутрішньо групові цінності – особистісні (індивідуальні), релігійні, моральні та ін.

Цінності насправді виконують дуже важливу роль в суспільстві в цілому та житті кожної людини окремо. Виділяють чотири основні функції цінностей.

Перше – завдяки цінностям з'являється можливість цілепокладання. Людини завжди прагне в майбутнє, бажаючи побудувати своє життя максимально щаслива, людина прагне ставити цілі та досягати їх, важливі життєві цілі завжди ґрунтуються на цінностях, яких саме і який вони принесуть результат – вже залежить від особистих якостей та обставин.

Друге – людина, завдяки системі цінностей спроможна не тільки ставити та досягати окремі цілі, а й змінювати світ та впливати на інших. Протягом всього життя людина оцінює себе, своїх оточуючих та події, які з

нею відбуваються. Таким чином, вона завжди змінюється, змінюється її установки, правила, з'являється новий досвід життя. Разом з цими процесами завжди змінюються цінності.

Третє – цінності – це великий двигун суспільства. Якщо аналізувати культуру, то можна побачити, що майже у всіх сферах, будь то політика, мистецтво, міжособистісні стосунки, наука та ін. – всюди ми помічаємо вплив цінностей. Виходячи з них людина працює та живе.

Четверте – ціннісні орієнтації мають пряме відношення до процесів соціалізації, тобто цінності впливають на те, яку соціальну роль виконує людина, яким чином вона взаємодіє з іншими людьми та її стосунки в сім'ї та ін. [14].

Взагалі цінності вивчали і продовжують вивчати в багатьох науках, в кожній з яких є свої особливості. Якщо роздивлятися філософську основу цінностей, то можна побачити схильність до глобалізації вивчення цінностей, розгляд їх в цілому, в культурному та історичному контексті, А соціології та психології більш характерне намагання класифікувати цінності, розділити поняття "цінність", "переконання", "потреба" та ін.

Якщо розглядати вітчизняний підхід до вивчення цінностей, то ми можемо бачити поняття "відносини", "установки" та "відображення" (В. В. Сусленко, В. А. Ядов, Д. Н. Узнадзе.). Також цінності не тільки можуть існувати самостійно, а й входити до більш широкого поняття – особистісна спрямованість особистості, яка включає в себе цінності, установки, мотиви, інтереси, світогляд, схильності, бажання, переконання та ін.

В соціальній психології цінності вивчаються як складова частина соціалізації індивіда, його адаптація до соціальних норм. Цінності в цьому аспекті "регулюють" соціальну поведінку та роль в групі. Також вони можуть використовуватись в двох значеннях: 1) "ідеологічні, моральні, політичні та ін. оцінка суб'єктом дійсності; 2) диференціація об'єктів по їх значимості.

М. Рокич визначає цінність як різновид переконань, визначаючи її як : "... стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета

існування краще особистої або соціальної точок зору, ніж протилежний спосіб поведінки, або кінцева мета існування".

Таким чином, ми бачимо, що у кожного можуть існувати своя система цінностей та суттєво відрізнятись від систем цінностей іншої людини. Ціннісні орієнтації можуть складатися під впливом багатьох факторів – культура, соціум, індивідуальні особливості, життєві обставини та ін. Важливу роль в формуванні системи цінностей відіграє виховання. Але це доволі довгий і багатогранний процес, дуже складно визначити окрему систему виховання і бути впевненим, що вона буде формувати конкретно ті чи інші цінності.

Якщо уявити собі ідеал виховання цінностей, то мабуть це буде комплексне виховання особистості, з гуманістичними ідеями гідності, доброти, творчості, людяності, щирості, милосердя, відваги, щедрості та ін.

Цінності існують як доволі складна ієрархічна система, в якій кожна цінність відіграє свою важливу роль в житті особистості. Ті чи інші цінності можуть впливати на поведінку, самосвідомість, те, як особистість розвивається, її життєвий вибір, погляди та ін.

Ш. Шварц запропонував свою класифікацію цінностей, за якою він представляє цінності, як способі організації категорій. Шварц вважає, що цінності – це критерії, за якими людини обирає як їй поведеться в тій чи іншій ситуації, оцінити свої дії та дії інших та будувати стратегію свого життя.

Цінності включають п'ять необхідних рис:

- а) вони завжди є уявлення або вірування;
- б) знання про стани, яких бажано досягти;
- в) сліди специфічних ситуацій;
- г) містять можливість селекції якихось подій в житті людини або в еволюції його поведінки;
- д) мають деяку ступінь важливості.

П. І. Смирнов стверджує, що цінністю вважається будь-яке матеріальне або ідеальне явище, що має значення для людини, заради якого вона діє, витрачає сили, живе. [9]

З психологічної точки зору, ціннісні орієнтації є компонентом структури особистості, який відображає життєвий досвід, накопичений особистістю в індивідуальному розвитку, та являє собою основу свідомості, прийняття рішень щодо важливих життєвих питань. Поняття ціннісної орієнтації є більш широким за поняття цінності, оскільки в його основі – структурний зв'язок між самою цінністю і ціннісно зорієнтованим суб'єктом. Ціннісні орієнтації розуміють як цілі, прагнення, бажання, життєві ідеали, система певних норм (В. Б. Ольшанський, О. І. Титаренко), установки на ті чи інші цінності матеріальної або духовної культури суспільства (А. Г. Здравомислов, В. О. Ядов, А. В. Бітуєва, А. І. Донцов, О. І. Зотова, Д. Н. Узнадзе), вияв потреби (В. А. Злотніков), ставлення до навколишнього середовища (В. В. Водзинська), детермінанти прийняття рішень (Ю. М. Жуков), складні узагальнені системи ціннісних уявлень (І. М. Попова, А. О. Ручка), основний канал перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки людини (В. Г. Олексієва), типи пізнавальних реакцій людини (Е. Шпрангер). Зокрема, А. І. Донцов визначає ціннісні орієнтації як смислові установки суб'єкта, усвідомлені ним у процесі соціалізації та сформульовані у запропонованих суспільством термінах.

Ціннісні орієнтації, за В. О. Ядовим, становлять собою інтегративні установки, що є ширшими, ніж будь-які фіксовані або ж навіть базові соціальні установки, орієнтири й ідеали. Таке розмаїття визначень свідчить про те, що поняття «ціннісні орієнтації» усе ще потребує конкретизації, визначення структури, видів ціннісних орієнтацій та їх місця у загальній системі ціннісних смислових утворень особистості.

Ціннісні орієнтації представляють собою вибір людиною певних духовних та матеріальних цінностей як об'єктів, які визначають її спосіб життя та цілеспрямовану життєдіяльність. Ціннісна орієнтація завжди

проявляє себе у сфері розгалужених стосунків між суспільством та людиною. Саме вона дає змогу судити про рівень втілення соціально необхідних регламентацій, норм, зразків поведінки в індивідуальній свідомості. Ціннісна орієнтація – це вибіркоче ставлення до носія цінності, який може виступати в якості реального об'єкту задоволення потреб окремої особистості або соціальної спільноти. У ціннісній орієнтації проявляється життєвий досвід людей. Наявність усталених ціннісних орієнтацій засвідчує зрілість людини як індивіда. На різних рівнях організації особистості ціннісні орієнтації можуть здійснювати 5 основних функцій [14]:

- експресивну,
- адаптивну,
- захисну,
- пізнавальну,
- внутрішньої координації.

Формуючись впродовж життя, система ціннісних орієнтацій особистості зазнає істотних змін. Саме питання динаміки ціннісних орієнтацій привертає увагу фахівців.

Різноманітні психологічні тести допомагають психологам діагностувати різні аспекти ціннісних орієнтацій юнаків: [6]

1. Методика вивчення ціннісних орієнтацій Д. Леонт'єва. Дана методика представляє собою адаптацію методика М. Рокича. Окрім ранжування переліку цінностей, діагностується рівень реалізованості у житті особистості.

2. Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ). Автори: В. Сопов, Л. Карпушина. З його допомогою можна діагностувати сферу самореалізації людини, що сприяє повноцінному віддзеркалюванню структури життєвих орієнтацій. Методика дає можливість визначити мотиваційно-ціннісну структуру особистості.

Запропонований варіант опитувальника життєвих цінностей допоможе практичному психологу як під час індивідуальної діагностики, так і під час

консультування, адже при дослідженні різних груп з питання мотивації відбувається краще розуміння важливості різних життєвих сфер діяльності.

Основним діагностичним конструктом методики виступають термінальні цінності. Під терміном «цінність» автори розуміють ставлення суб'єкта до явища, до життєвого фактору, до об'єкта чи суб'єкта, і визнання його як такого, що має життєву важливість.

Перелік життєвих цінностей включає в себе:

1. Саморозвиток – пізнання власних індивідуальних особливостей, систематичний розвиток своїх здібностей та інших індивідуальних характеристик.

2. Духовне задоволення – перевага духовних потреб над матеріальними потребами, керівництво морально-етичними принципами,.

3. Креативність – реалізація власних творчих можливостей, бажання змінювати навколишню дійсність.

4. Активні соціальні контакти – встановлення сприятливих стосунків у різноманітних сферах соціальної взаємодії, розширення власних міжособистісних зв'язків та реалізація індивідуальної соціальної ролі.

5. Власний престиж – завоювання свого місця в суспільстві за допомогою слідування певним соціальним вимогам та стандартам.

6. Високе матеріальне становище – звернення до факторів матеріального благополуччя як до головного сенсу існування.

7. Досягнення – постановка та вирішення різних життєвих завдань, які представляють собою головні життєві чинники.

8. Збереження власної індивідуальності – переважання свої власних думок, індивідуальних поглядів та переконань над загальноприйнятими, захист власної неповторності та незалежності.

Термінальні цінності можуть реалізовуватися по-різному та в абсолютно різних життєвих сферах. В даному випадку життєва сфера – соціальна сфера, в якій здійснюється діяльність особистості. Значимість тої чи іншої життєвої сфери для різних людей не може бути однаковою.

1.2. Мотиваційна сфера особистості

Мотивація (з лат. *movere*) — спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби. [22]

Розглядаючи класифікацію мотивів ми бачимо, що виділяють такі основні мотиви, як духовні та матеріальні, а також соціальні, економічні та ін. В системі мотивів виокремлюють також домінуючі чи периферійні, провідні чи другорядні.

Психологія мотивації відповідає питанням чому люди роблять те, що роблять. Отримати відповідь складно, тому що ми самі погано розуміємо причини того, що ми робимо, а якщо навіть розуміємо, часто не готові розкрити їх іншим. Так, психоаналіз абсолютизував ідею те, що людина ніколи не зможе знати мотивацію, пояснивши це несвідомими неконтрольованими нами силами.

У шістдесяті роки стався прорив, коли мотивацію почали вивчати у межах пізнавальної діяльності. Від абстрактного питання чому люди взагалі щось роблять (рушійною людиною сил на кшталт сенсу, сексуальності тощо) психологи перейшли до більш конкретних: чому в даний момент людина робить саме це; чому почав щось робити, доводить до кінця.

Тривалий час мотивацію вивчали кількісно, що демонструє закон оптимуму Йеркса-Додсона. Пізніше зайнялися якісним вивченням мотивації і на сьогоднішній день добре опрацьовано теорію самодетермінації.

Для того, щоб зрозуміти сутність мотиваційної сфери, необхідно розглядати зв'язки і відносини особистості з іншими людьми – так говорить Б.Ф.Ломов. У процесі розвитку в суспільстві індивід як би виходить за межі безпосередніх зв'язків з іншими людьми, а його мотиваційна сфера починає формуватися під істотним впливом життя суспільства: ідеології, політики, етики тощо.

Внутрішні спонукання людей (потреби, мотиви) визначають також його професійну діяльність. Теорії мотивації, засновані на внутрішніх спонуканнях, називають змістом. Найважливішими є концепція ієрархії мотивів А. Маслоу і концепція Д. МакКлелланда.

Концепція ієрархії мотивів А. Маслоу. [16]

Відповідно до цієї концепції потреби особистості діляться на 5 груп: фізіологічних потреб, потреб у безпеці, соціальних потреб, потреби у повазі, потреби у самоактуалізації.

-Фізіологічні потреби – необхідні виживання організму (потреба у їжі, воді, відпочинку, сексуальному задоволенні, житло тощо.).

-Потреби у безпеці, тобто. у захисті від фізичних і психологічних небезпек (захист від невлаштованості, гніву, болю, страху і т.п.).

-Соціальні потреби (потреби у власності) – висловлюють бажання людини мати сім'ю, друзів, належати до певної соціальної групи, до країни, перебувати у соціальних контактах, взагалі соціальних взаємозв'язках.

-Потреби в повазі (у повазі з боку інших та самоповазі, в компетентності, особистих якостях та перевагах).

-Потреби в самоактуалізації (самовираження) – виражаються у реалізації своїх потенційних можливостей і здібностей, у розумінні, осмисленні та розвитку свого власного «Я».

Потреби кожного вищележачого рівня виявляються тоді, коли вже задоволені потреби всіх рівнів нижче. Фізіологічні потреби та потреби у безпеці визначаються як потреби «потреби», інші як «потреби зростання», вони забезпечують розвиток особистості.

МакКлелланд виділяв 3 групи потреб: потреба у владі, потреба у успіху, потреба у причетності.

Потреба у владі є набутою, розвивається з урахуванням навчання, життєвого досвіду і у тому, що людина прагне контролювати дії інших. Люди з високою мотивацією володарювання діляться на 2 групи: 1 група – ті, хто прагне влади заради владарювання (таких людей приваблює сама можливість

командувати, панувати за інших); 2 група – ті, хто прагне влади для того, щоб вирішити групові завдання організації (отримавши владні повноваження, такі люди ставлять завдання перед групою та спільно беруть участь у процесі досягнення цілей організації) – потреби влади для таких людей – це не прагнення до власного самоствердження заради задоволення своєї марнославства, а прагнення до виконання відповідальної роботи з управління іншими для вирішення організаційних завдань.

Потреба успіху може бути задоволена лише за доведенні роботи успішного завершення. Людина, яка прагне успіху, ставить перед собою складніші завдання, бажає отримати відгуки про свою діяльність. У концепцію МакКлелланда вніс важливе доповнення Дж. Аткинсон. На його думку, потреба в успіху повинна розглядатися в комплексі з іншою потребою – потреба уникнення невдачі. Було виявлено, що з сильною мотивацією характерне прагнення успіху, а у людей із низькою мотивацією досягнень – прагнення уникнути невдачі.

Потреба причетності іноді називають потребою співучасті. Вона виявляється у прагненні до культурних дружніх відносин з оточуючими. Люди з високою потребою в причасті прагнуть встановлення добрих відносин з оточуючими, очікують отримати схвалення та підтримку від своїх колег, а також від осіб, які мають вищий соціальний статус.

1.3. Роль ціннісних орієнтацій в структурі мотивації

Цінність - важливість, значущість, користь, корисність чогось. Цінності виражаються цілі рушійні людиною, і відповідні способи їх досягнення. Стійка природа цінностей та її центральна роль у структурі особистості зумовила їх розуміння багатьох ситуацій споживання.

Існує, два принципово різні підходи до вивчення багаторівневої будови системи цінностей. Перший - нормативний, описує модель системи, відповідно до будь-якої психологічної теорії. Другий - дескриптивний, що

дозволяє визначити ієрархічну будову системи цінностей конкретної людини. З метою побудови теоретичної моделі побудови структури ціннісних орієнтацій виділяються рівні ієрархії та визначають підстави виявлення кожної їх.

Таким чином, цінності - це об'єкти, явища та їх властивості, а також абстрактні ідеї, що втілюють у собі суспільні ідеали та виступають завдяки цьому як еталон належного. Для особистісних цінностей характерна висока свідомість. Вони відбиваються у свідомості у вигляді ціннісних орієнтацій і є важливим чинником соціальної регуляції взаємовідносин покупців, безліч поведінка індивіда.

Шварц та Білські виділяють такі основні характеристики цінностей:

а) Цінності - це переконання (думки). Але це об'єктивні, холодні ідеї. Навпаки, коли цінності активуються, вони поєднуються з почуттям і забарвлюються ним.

б) Цінності - бажані людиною цілі (наприклад, рівність) та образ поведінки, що сприяє досягненню цих цілей (наприклад, чесність, схильність до допомоги)

в) Цінності не обмежені певними діями та ситуаціями (тобто трансцендентні). Послух, наприклад, стосується роботи чи школи, спорту чи бізнесу, сім'ї, друзів чи сторонніх людей.

г) Цінності виступають як стандарти, які керують вибором чи оцінкою вчинків, людей, подій.

д) Цінності впорядковані за важливістю щодо один одного. Упорядкований набір цінностей формує систему ціннісних пріоритетів. Різні культури та особистості можуть бути охарактеризовані системою їх ціннісних пріоритетів [10].

Зміст цінностей у суспільстві залежить від його культури, розвиненості духовного та морального життя, суспільної свідомості. Специфічною формою цінностей виступають громадські ідеали, тобто. уявлення про те, якими у суспільстві мають бути суспільні відносини, працівник. В ідеалах

виражена мета діяльності, вони виконують сполучну функцію між сьогоденням та майбутнім.

Таким чином поведінка людини, її мотивація обумовлюються як системою цінностей суспільства, так і соціальними нормами - стихійно сформованими чи свідомо встановленими правилами поведінки. Якщо цінності задають той чи інший напрямок поведінки групи, людини, працівника, його мотивації, то норми регулюють конкретні вчинки, дії та їх осмислюють. Так, коли цінністю вважається праця змістовна, різноманітна, творча, нормою буде пошук такого місця роботи, яке надає відповідні умови. Нормою слід вважати незадоволеність високоосвічених працівників малокваліфікованою та нетворчою працею. Вплив на трудову поведінку соціальних цінностей та норм утворюють цілу систему ціннісно-нормативного регулювання.

Мотиваційно-ціннісна сфера особистості є структурою, на верхній частині якої базуються загальнолюдські ідеали та життєві цілі людини. У разі ціннісні орієнтації визначають спрямованість людини, з урахуванням сукупності її цінностей і світогляду. Спрямованість визначається соціальною чи моральною характеристикою цінностей. Спрямованість особистості у поведінці людини є засобом вираження ціннісних орієнтацій, тобто тут цінності стають мотивами діяльності та переконаннями особистості.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

2.1. Соціально-психологічні особливості юнацького віку

Юність – завершальний етап формування особистості. за віковою періодизацією юнацький вік поділяють на два періоди:

- рання юність (14,5-15 – 17 років);
- старший юнацький вік (18-25 років).

Юнацтво – центральний період становлення особистості в цілому та прояв її найрізноманітніших інтересів [5].

Ранній юнацький вік – це вік формування власних поглядів та стосунків, пошуків самовизначення. Саме в цьому виражається тепер самостійність юнаків. Більш важливою сферою прояву самостійності вони вважають власні погляди, оцінки, думки. Одним з піків розвитку у людини потреби в спілкуванні є саме раннє юнацтво.

Це пояснюється тим, що юнакам вкрай важливо постійний фізичний та розумовий розвиток, та пов'язане з цим поглиблення його інтересів. Важливою є і потреба в діяльності. Вона у більшості випадків виражається в спілкуванні, адже в цьому віці особливо зростає необхідність нового досвіду, визнання, захищеності та співпереживання. Це визначає зріст потреби в спілкуванні та сприяє вирішенню проблеми самосвідомості, самовизначення та самоповаги, при цьому у дівчат вона сильніша, ніж у юнаків. Наряду з потребою в спілкуванні в молодшому юнацькому віці чітко прослідковується потреба та прагнення до усамітнення. Потреба в усамітненні виконує в розвитку старшокласників різноманітні функції. Вона може бути розглянута і як відображення певної стадії розвитку особистості, і як умова такого розвитку.

Фантазії та мрії, в яких програються ролі та ситуації, дозволяють компенсувати певні труднощі в реальному спілкуванні.

Оскільки молодший юнацький вік відрізняються високою соціальною сензитивністю, ускладненням системи вимог, нова соціальна ситуація розвитку в ці періоди в багатьох випадках стає стресовою. Соціальні потрясіння, широкий потік інформації, темп життя постійно прискорюються. Що призводить до перенавантаження психічної діяльності підлітка та молодшого юнака. Все це призводить до появи психічного напруження, порушень розвитку емоційної сфери, до появи різноманітних видів страхів та фобій, що негативно впливає на подальший розвиток особистості.

Юнацький вік вважається періодом життя людини, коли відбувається перехід від дитинства до самостійного дорослішання. Вважається, що період юнацтва – це час самовизначення соціального, особистісного, професійного. Він виступає періодом прийняття відповідальних рішень для визначення подальшого життя студентів: вибір професії та свого місця в житті, створення власної родини.

Вступ до вищого навчального закладу підкріплює віру у власні сили та можливості, викликає інтерес до життя. Цей період пов'язаний з початком «економічної активності», тобто включення в самостійну виробну діяльність, початок кар'єри, створення самостійної родини. Цей період також є сприятливим для закріплення таких якостей, як цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, ініціативність, вміння володіти собою та своїми емоціями. Для юнаків провідними видами діяльності стають професійно-навчальна та науково-дослідницька діяльність.

К. Левін у своїй концепції розглядає юнацтво як соціально-психологічне явище, пов'язуючи психічний розвиток особистості юнака зі змінами його соціального положення [5].

У концепції Е. Еріксона юність характеризується появою почуття неповторності та несхожості на інших. Соціальна довіра до світу, самостійність, ініціативність, засвоєння вмінь створюють нову цілісність

особистості [5]. В юнацькому віці проявляється криза ідентичності, яка складається із соціальних та особистісних виборів, ідентифікації та самовизначення.

Юнацький вік характеризується великою диференційованістю емоційних реакцій та способів вираження емоційних станів, підвищеного рівня самоконтролю й саморегуляції.

Варто пам'ятати, в якості загальних особливостей цього віку варто звернути увагу про швидку змінюваність настрою з переходом від веселощів до смутку. Також є притаманною особлива чуттєвість до того, як інші оцінюють зовнішність, вміння та здібності. Поряд з цим – надлишкова самовпевненість та надлишкова критичність до оточуючих.

Юнакам все ще притаманна висока увага до уявлень норми по відношенню до зросту, розмірів та пропорцій тіла, ваги. Вони схильні знаходити в себе відхилення навіть тоді, коли вони відповідають нормам. Ця надлишкова чуттєвість може викликати конфліктні реакції, впливати на психічне здоров'я, знижувати самооцінку та навіть призвести до хронічних психічних порушень.

Висока чуттєвість часто межує з незвичайною черствістю, сором'язливістю – з надлишковою розкутістю, бажанням бути визнаним іншими, вважає О. Личко [4]. Цьому вікові притаманний раціоналізм, небажання вірити в щось, емоції та почуття стають більш різноманітними.

Для юнацького віку залишається важливим спілкування з однолітками. Юнацька товарицькість часто буває егоцентричною, а потреба в самовираженні – вища за інтереси та почуття інших. Звідси виникає емоційне напруження в стосунках та незадоволеність ними. Приналежність до компанії підвищує впевненість юнака та дає додаткові можливості самоствердитися та підвищує його самооцінку. Також формується цілісне уявлення про самого себе, ставлення до себе.

Юнацька самооцінка часто буває суперечливою. Вона слугує певним регулятором його поведінки та навчальної діяльності. В цьому віці

самооцінка тісно пов'язана з рівнем його домагань. Розбіжність між домаганнями та реальними можливостями юнака призводить до того, що він починає неправильно себе оцінювати, що може призвести до неправильного оцінювання себе та власних можливостей під час навчання. [8]

Базуючись на аналізі досягнених результатів в різних видах діяльності, врахування думки інших людей про себе, самоспостереження, самоаналіз власних якостей та здібностей формує в осіб юнацького віку самоповагу, яка включає в себе і задоволеність собою, прийняття себе, почуття власної гідності, позитивне ставлення до себе, а також узгодженість свого реального та ідеального «Я». Г. Каплан вважає, що високий рівень самоповаги асоціюється з позитивними емоціями, а низький – із негативним. Таким чином, мотив самоповаги – це особистісна потреба в підвищенні позитивних переживань та зменшенні негативних установок щодо себе.

М. Розенберг в своїх дослідженнях виявив, що для юнаків зі зниженою самоповагою притаманна загальна нестійкість образу «Я» та думки про себе. Вони більше за інших схильні «закриватися» від оточуючого світу, соромляться показувати свої почуття перед іншими. Вони особливо чуттєві до всього, що може вплинути на їх самооцінку та більше зосереджуються на негативних думках оточуючих про себе [11].

Також характерною особливістю юнацького віку є потреба досягнень. Якщо вона не задовольняється під час навчання у вищому навчальному закладі, то виливається в інших сферах життя. В цей час вкрай важливо знайти для себе область успішного самовираження. Інакше його відсутність може привести до невротизації.

Таким чином, емоційно-особистісна сфера юнаків характеризується наступними особливостями:

- 1) головною змістовною характеристикою емоцій та почуттів юнаків є майбутнє. Переважають емоції, які пов'язані з очікуванням того майбутнього, яка принесе позитивні емоції;

2) почуття тривоги, тривожності неминуче супроводжують навчальну діяльність молоді;

3) процес формування емоційної сфери юнака обумовлений положенням в суспільстві, його обов'язками та функціями не лише у закладах вищої освіти але й поза їх межами;

4) ЗНО, екзаменаційні сесії для більшості юнаків – це період інтенсивної роботи та психологічного стресу;

5) невпевненість в собі – один із проявів зниженої самооцінки. Постійне очікування невдачі супроводжується такими психічними станами, як тривожність, стрес, депресія, сором'язливість, хвилювання;

6) саме психічні стани стають провідним компонентом психічної діяльності юнаків, визначаючи напрям та характер адаптаційних змін.

Актуальним питанням для сучасної системи освіти залишається питання негативних станів юнаків. Невпевненість у власних силах може стати причиною низької самооцінки, стати причиною тривожності, стресу, надлишкових хвилювань, сором'язливості та навіть депресії. Це може проявлятися фізичними симптомами – розлади шлунку, підвищення серцебиття та дихання, психічні процеси можуть значно гальмуватися або, навпаки, проявлятися занадто бурно.

Головним психологічним набуттям раннього юнацтва є відкриття свого внутрішнього світу. Для дитини єдиною усвідомленою реальністю є зовнішній світ, на який він проектує свою фантазію, в той час як для юнака зовнішній, фізичний світ – лише одна з можливостей суб'єктивного досвіду, зосередження якого є він сам. «Відкриття» свого внутрішнього світу – важлива, радісна та хвилююча подія, але вона викликає багато тривожних, драматичних переживань. Внутрішнє «Я» може не співпадати із зовнішньою поведінкою, актуалізуючи проблему самоконтролю. Невипадково жалоби на слабовілля найбільш розповсюджена форма критики в ранньому юнацькому віці [2].

Для юнацького віку особливо важливі процеси розвитку самосвідомості, динаміка самостійної регуляції образів «Я». Рівень розвитку «Я» тісно пов'язаний з розвитком інших індивідуальних особливостей. В цей період відбувається напрацювання власних поглядів та переконань, формування світогляду, дозрівання його когнітивних та емоційно-особистісних передумов. Даний віковий період відбувається не просто збільшення об'єму знань, але й істотне розширення світогляду старшокласника. Виникає стійка потреба в пошуку сенсу життя, визначення перспективи свого існування та розвитку всього людства. Характерною рисою молодшого юнацтва виступає формування життєвих планів, яке виступає, з одного боку, в результаті узагальнення цілей, які ставить перед собою особистість, а з іншого боку – в результаті конкретизації цілей та мотивів. Життєвий план виникає тоді, коли предметом роздумів стає не просто кінцевий результат, але і способи його досягнення. Професійні плани молодших юнаків часто недостатньо конкретні. Реалістично оцінюючи послідовність своїх майбутніх життєвих досягнень, старшокласники занадто оптимістичні у визначенні можливих строків їх здійснення [21].

Юнацький вік – це вік формування власних поглядів та стосунків, пошуків самовизначення. Саме в цьому виражається тепер самостійність юнаків. Більш важливою сферою прояву самостійності вони вважають власні погляди, оцінки, думки. Одним з піків розвитку у людини потреби в спілкуванні є саме раннє юнацтво. Це пояснюється тим, що юнакам вкрай важливо постійний фізичний та розумовий розвиток, та пов'язане з цим поглиблення його інтересів. Важливою є і потреба в діяльності. Вона у більшості випадків виражається в спілкуванні, адже в цьому віці особливо зростає необхідність нового досвіду, визнання, захищеності та співпереживання. Це визначає зріст потреби в спілкуванні та сприяє вирішенню проблеми самосвідомості, самовизначення та самоповаги, при цьому у дівчат вона сильніша, ніж у юнаків. Наряду з потребою в спілкуванні в молодшому юнацькому віці чітко прослідковується потреба та прагнення

до усамітнення. Потреба в усамітненні виконує в розвитку старшокласників різноманітні функції. Вона може бути розглянута і як відображення певної стадії розвитку особистості, і як умова такого розвитку. Фантазії та мрії, в яких програються ролі та ситуації, дозволяють компенсувати певні труднощі в реальному спілкуванні. [21]

Підводячи підсумки, можна зробити висновок про те, що юнацькі роки – це дуже складний етап в житті людини. На цьому етапі остаточно формується як фізичний, так і психічний розвиток особистості на все подальше життя. Юнакам зараз вкрай важливо бути зрозумілими оточуючими, які б приймали та враховували їх думку, давали можливість проявити себе та враховували емоції й почуття. Юнакам важливо відчувати себе значущим, будувати своє спілкування з оточуючими людьми так, щоб вони були продуктивними та якісними. Важливо пам'ятати, що низька самооцінка, підвищений рівень тривожності можуть стати перешкодою для проходження цього етапу дорослішання. Адже замкнена людина юнацького віку, яка чекає невдачі у всьому, не може почувати себе достатньо комфортно та організовувати продуктивні й якісні стосунки.

2.2. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери в юнацькому віці

На сьогоднішній день дослідження питання ціннісно-мотиваційної сфери юнаків викликають значний інтерес у вчених, адже цей період є одним із найбільш складних та відповідальних періодів у житті особистості. Юнацький вік постає як період прийняття відповідальних рішень, що визначають все наступне життя людини: вибір професії та свого місця в житті, формування сенсу життя, світогляду та життєвої позиції, формування дорослих форм поведінки [21]. І те, наскільки гармонійно протікатиме процес формування специфіки актуальних мотивів, загальної життєвої спрямованості, характеру включення особистості до соціальної діяльності, залежатиме соціальне здоров'я суспільства загалом.

Перед тим, як перейти до аналізу мотиваційної сфери сучасного юнака, доречним буде спочатку звернути увагу на контекст, у якому найбільш справедливо розглядати особливості мотивації юнаків та на загальну характеристику ціннісно-мотиваційних складових особистості.

У людини джерелом розвитку мотиву є процес суспільного виробництва матеріальних та духовних цінностей, які виступають для конкретного суспільства об'єктивні цінності, інтереси та ідеали, які у разі їх інтеріоризації особистістю можуть стати реально дієвими мотивами.

Узагальнюючи наведену вище характеристику ціннісно-мотивованої сфери особистості, на увагу заслуговує думка С. Дьякова про те, що семантична структура особистості на найвищому інтегративному рівні становить ціннісно-смысловий центр її мотиваційної сфери, що визначає свідомі форми та способи активності особи. Тому семантичні інваріанти досвіду особистості складають систему його мотиваційно-ціннісних орієнтацій, які є головними свідомими факторами її «самостійної активності», на базі чого вона робить свій вибір та приймає рішення [2].

А. Шевченко у своєму дослідженні мотиваційної сфери особистості юнаків зазначає, що мотиваційна сфера особистості визначається діяльністю, а для того, щоб діяльність стала компонентом розвитку та саморозвитку, важливо не просто глибоко розуміти характер її змісту, але й постійно вдосконалювати мотиваційну сторону особи. Глибоке пізнання та розуміння мотиваційної сфери може забезпечити успіх, спрямувати активність особистості в потрібне русло її розвитку [10].

У психологічних концепціях В. Асєєва, Л. Божович, В. Леонтєєва, О. Леонтєєва, А. Маркової, В. Мерліна та інших мотиваційна сфера особистості використовується для позначення особистісних, регулятивних, діяльнісних, системних утворень. Природа мотиваційної сфери особистості обумовлена спонуканнями, бажаннями, мотивами. В рамках психологічного сутнісного підходу до мотивації та мотиваційної сфери особистості, а саме: розкриття поняття природи та структури, було встановлено, що «мотивація»

використовується в психології в подвійному значенні: те, що означає систему факторів, детермінує поведінку (потреби, мотиви, наміри, цілі, інтереси, прагнення) і як характеристика процесу, який підтримує поведінкову активність на певному рівні [11].

Мотиваційно-ціннісна сфера особистості є структурою, на верхній частині якої базуються загальнолюдські ідеали та життєві цілі людини. У даному випадку ціннісні орієнтації визначають спрямованість людини, з урахуванням сукупності її цінностей і світогляду. Спрямованість визначається соціальною чи моральною характеристикою цінностей. Спрямованість особистості у поведінці людини є засобом вираження ціннісних орієнтацій, тобто тут цінності стають мотивами діяльності та переконаннями особистості.

Ціннісні орієнтації є найважливішим елементом свідомості особистості людини, тому що в них поєднуються естетичні, моральні, політичні, правові, економічні, екологічні, світоглядні знання, уявлення та переконання [18]. Ціннісні орієнтації – це феномен, який характеризує спрямованість та зміст розвитку особистості, визначає її уявлення про світ та про себе, відображає особисту позицію у поведінці та вчинках, на підставі сенсу, закладеного в дію. У ціннісних орієнтаціях відбито також ставлення людей до вчинків інших, його мотивація поведінки. Цінності впливають загалом на життя людини, її світогляд та активність. Ціннісні орієнтації бувають соціальні та індивідуальні.

З позиції діяльнісного підходу мотивація виступає однією зі стадій діяльності, де утворюється її інформаційна програма, яка визначається свідомим цілепокладанням та варіантами її застосування. З метою розуміння специфіки роботи цих інформаційних механізмів, слід звернутися до аналізу поняття свідомості та різних підходів до визначення ролі свідомості людини у діяльності. Це дасть уявлення про більш об'єктивної позиції щодо мотиваційної структури особистості та меж дії самих інформаційних механізмів.

Свідомість бере активну участь у мотивації поведінки суб'єкта діяльності який здійснює цілепокладання та обмірковує варіанти реалізації діяльності. Задоволення потреби завжди дуже пов'язане з параметрами її осмислення. Мотиваційна стадія розвитку діяльності досить суб'єктивна, але має й об'єктивні підстави виникнення поведінки.

Психологічна наука досліджує мотивацію діяльності як важливий компонент поведінки людини, у якому свідомість постає як регулятивний механізм. Базове завдання психології у дослідженні мотивації зосереджується на тому, щоб вивчити спонукальні параметри діяльності: пізнавальні, ціннісні, реактивні, проектні. Однак у психологічній науці немає єдиного розуміння мотивації. Найчастіше механізми спонукання до діяльності розглядаються з позиції суб'єктивізму на шкоду загальній картині. Мотивація як стрижень особистості, що визначають спрямованість, ціннісні орієнтації, установки, соціальні очікування, домагання, емоції, вольові якості та інші соціально-психологічні характеристики. Тобто функція цього феномена – детермінація поведінки людини.

Ціннісні орієнтації взаємопов'язані з мотивацією. Кожен із видів мотивації спрямований на досягнення цінностей особистості, а цінності, своєю чергою, детермінують вид мотивації – це визначає мотиваційно-ціннісну сферу особистості.

Таким чином, феномен ціннісно-мотиваційної сфери активно досліджується в сучасній психологічній науці. Поняття ціннісних орієнтацій характеризує спрямованість та зміст розвитку особистості, визначає її уявлення про світ і собі, відображає особисту позицію у поведінці та вчинках, на підставі сенсу, закладеного в дію. Феномен мотивації належить до структури діяльності суб'єкта несе у собі спонукальну функцію. Мотивація у такому ключі виступає як рухливе формування.

У юнацькому віці фізичне дозрівання тіла само по собі стає предметом, який вимагає переосмислення та переоцінки. Статеве дозрівання робить тіло зовсім іншим як для самого юнака, так і для оточуючих, що вимагає

відповідної статевої ідентифікації та виконання певних зразків поведінки. Крім того, зміна тіла потребує побудови реального образу «Я» відповідно до норм рольової поведінки, заданої суспільством, та особливими нормами групи однолітків, з якою себе юнак ідентифікує.

У підлітковому середовищі стає нормою наслідування зовнішнього вигляду, моди, інтересів, що мотивується прагненням виокремитися, підкреслити своє «Я», власну індивідуальність. Мотиваційна сфера підлітків стає суперечливою та отримує протилежних тенденції. Наприклад, тенденція – індивідуалізації та прагнення виділитись та інша: сліпе підпорядкування інтересам та поведінці однолітків, прагнення стати неподільною часткою референтної групи. Високі вимоги юнаків до інших та інколи неадекватна самооцінка себе, своїх ресурсів та можливостей може зашкодити розвитку відповідальності та інших важливих якостей. З іншого боку, визнання своїх можливостей як значущими іншими, так і самим собою впливає на рівень домагань юнака, спрямованих на його майбутню діяльність.

Протиріччя мотиваційної сфери в юнацькому віці можуть мати багато змінних, що зумовлені появою нових потреб, пов'язаних з якісним переходом від дитинства до юності. До основних таких потреб можна віднести [3]:

- 1) намагання подолати у своїй самореалізації межі школи та батьківського оточення;
- 2) потреба зрозуміти свій внутрішній світ та прагнення до адекватної самооцінки;
- 3) потреба відповідати не тільки вимогам тих, хто його оточує, а й в першу чергу власним вимогам та самооцінці;
- 4) потреба самоствердитись та зайняти своє місце та статус серед однолітків та дорослих;
- 5) потреба стати самостійним гравцем та впливати на дійсність та світ в цілому;

б) потреба знайти свою правду, юнаки вже відходять від надуманих зразків попереднього покоління, перестають виконувати вимоги дорослих, активно відстоювати свої права на самостійність;

7) потреба бути і вважатися дорослим.

Варто зазначити, що кожний із компонентів мотиваційної сфери базується на попередньому та входить у компоненти іншого рівня, детермінуючи їх своїми властивостями та особливостями.

Складність формування мотиваційної сфери в юнацькому віці визначається тим, що основою мотивації стають цінності, при цьому сама система ціннісних орієнтацій перебуває на стадії трансформації. В юнака певною мірою сформована ієрархія життєвих цілей, однак він ще недостатньо володіє засобами їх досягнення, та матеріальними ресурсами їх забезпечення. Така ситуація створює непередбачувані конфлікти у мотиваційній сфері, що може виявлятися у непрогнозованій поведінці юнака. Цікаво, що він і сам іноді не може пояснити мотивів своєї поведінки у той або іншій ситуації.

Аналізуючи наукові дослідження, можна скласти узагальнений мотиваційно-особистісний профіль чоловічої та жіночої груп (таблиця 1.1):

Таблиця 2.1

Узагальнені мотиваційно-особистісні профілі чоловічої та жіночої груп

Юнаки	Дівчата
Емоційна сфера та психофізичне благополуччя	
Характеризуються меншою схильністю до тривоги, невротичних захисних реакцій. Мають вищі показники психофізичного благополуччя; їм властиво гарне самопочуття та нижчий рівень невротизації	Мають нижчі показники нервово-психічного здоров'я, високий рівень невротичних реакцій та схильність до психофізичних проблем. Власне при невдачах впадати у відчай, вирішувати проблеми відходом у хворобу

Продовження таблиці 2.1

Особистісна сфера та само ставлення	
<p>Відрізняються критичністю, меншою чутливістю та сензитивністю, більшою усвідомленістю себе, свого «Я», внутрішньою чесністю та відкритістю. Характерні рігідніша Я-концепція, консервативна самодостатність, заперечення можливості і бажаності розвитку власного «Я». Властивий позитивний, що повністю приймає загальне тло ставлення до себе, навіть із самовдоволенням;</p> <p>Найхарактерніше відчуття компетентності, ефективності, інструментальності «Я». Їм властиві почуття обґрунтованості.</p>	<p>Старанні, сумлінні у справах, високоморальні, щирі та обов'язкові, але менш здатні приймати рішення самостійно. Невпевнені у собі, уникають відповідальності.</p> <p>Характерна віра у підвладність "Я" зовнішнім обставинам, розмитий локус "Я", погана саморегуляція. Притаманне закрите (захисне) ставлення себе, переживання почуття невідповідності соціально бажаному образу. Є сильне бажання змін, незадоволеність собою, потяг до відповідності з ідеальним уявленням про себе. Більш схильні оцінювати себе ненаполегливими та несистематичними у досягненнях, але прагнуть досягти більшого.</p>
Соціальна взаємодія особистості	
<p>Відверті та енергійні, не бояться конфронтації та прагнуть відстоювати свої позиції. У меншій мірі властиві боязкість і сором'язливість, прагнення звернути на себе увагу, здаватися значнішими, ніж насправді, а також тривожність, боязкість і нерішучість</p>	<p>Випробовують зацікавленість у компанії знайомих, надання допомоги іншим та налагодженні дружніх відносин. Залучають можливості спілкування. Більше характерна жага захоплення. Більшою мірою властиві конформність, мотивація соціального схвалення</p>

Продовження таблиці 2.1

Конфлікуючі потреби	
<p>Менш властиві конфлікти між потребою швидких досягнень та відсутністю здатності до зусилля та наполегливості, а також між рівнями домагань та досягнень. Властивий конфлікт між потребами незалежності та залежності, отримання допомоги та опікання.</p>	<p>Відповідають тривогою на конфлікти і входять у конфліктні відносини під впливом внутрішньої напруги.</p> <p>Властиві конфлікти між потребою швидких досягнень та відсутністю здатності до зусилля та наполегливості, а також між рівнем домагань та рівнем досягнень</p>
Ціннісні орієнтації	
<p>Значні життєві сфери: «Свобода» як незалежність у вчинках та діях, «Здоров'я» (фізичне та психічне).</p> <p>Доступні сфери: «Здоров'я», «Упевненість у собі», «Пізнання».</p> <p>Низькі оцінки сприйняття життя як цікавого та емоційно насиченого.</p> <p>Локус контролю – Я</p>	<p>Значними сферами визнаються «Кохання» та «Краса природи та мистецтва».</p> <p>Менш доступними є свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів та інтелектуальний розвиток (сфери «Упевненість у собі» та «Пізнання»).</p> <p>Спрямованість на цілі у майбутньому. Низькі оцінки сприйняття Я як хазяїна</p>

Отже, юнацький вік характеризується становленням ціннісних орієнтацій та світогляду, у відповідності з яким вибудовуються особистісні та професійні перспективи. Формування більш менш зрозумілого уявлення про світ забезпечує певний перспективний напрямок руху, що в цілому стабілізує особистість та забезпечує її певну гармонізованість, та емоційну врівноваженість.

Проблемі вивчення особливостей ціннісних орієнтацій юнаків і дівчат присвячено немало трудів вчених і педагогів. Те загальне, що можна виділити з формування і розвитку ціннісних орієнтацій можна виразити в

наступному: цінності і ціннісні орієнтації міняються, оскільки, чим старше стає людина, тим більше у нього розширяється кругозір і міняється сприйняття цього світу; структура цінностей у юнаків і дівчат вельми схожа на початкових етапах формування ціннісних орієнтацій, але чим старше за чоловік, тим виразніше переглядають статеві відмінності в пріоритетах, оскільки вони діляться на «типово жіночі» і «типово чоловічі», незважаючи на сучасну ситуацію «розмитих меж» між положенням жінки і чоловіка в суспільстві.

Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її поглядів на навколишній світ, до інших людей, до себе самої, основу світогляду.

Юнацький вік є оптимальним для розвитку ціннісно-мислинових структур свідомості особистості і характеризується як завершальний етап підготовки до вступу до самостійної професійної діяльності. У цьому віці моральні установки виявляються згодом як ціннісні орієнтації у практичній діяльності та поведінці особистості.

Саме в цьому віці підвищується роль переконання та відповідальності за той чи інший вибір цінностей, за свої ціннісні орієнтації, зміцнюються такі якості, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність, уміння володіти собою, підвищується інтерес до духовних та моральних проблем.

Формування ціннісної сфери людини з початковими цінностями дружби, любові та інтимної близькості. Тут же формується і власний світогляд, система поглядів та переконань філософії життя, заснованої на отриманій людині досвіді. Тут людина робить спроби переосмислення отриманих ним знань про життя, відбувається затвердження власних поглядів та оцінок, теорій сенсу життя, кохання, щастя.

Таким чином, період юності та студентства є важливим етапом у розвитку особистості людини.

2.3. Фактори, які впливають на мотиви до навчання юнаків

Навчальна діяльність є провідною діяльністю протягом періоду становлення та самовизначення особистості. Навчальна діяльність, як і будь-яка інша, активується та спрямовується мотивацією, яка є її найважливішою складовою. Однією з найактуальніших проблем сучасного освіти є побудова такого процесу учення, який міг би бути основою формування мотиваційної сфери учнів.

Юність – це період життя особистості, під час якого відбувається її самовизначення. Важливе значення мотивація має у період юності, оскільки саме у цей період відбувається самовизначення та завершальний етап формування особистості. У період юності на мотивацію впливають найрізноманітніші фактори: соціальне середовище, внутрішні прагнення, бажання досягти успіху, жага до здобуття знань та матеріальний фактор.

Юність є важливим етапом самовизначення та вибору свого життєвого шляху. Цей вік пов'язаний із пошуками відповіді на запитання «яким бути?» і «ким бути?». Отже, навчально-професійна діяльність стає провідним видом діяльності старшого школяра. Утворюється нова мотиваційна структура навчання.

Щодо мотивів навчання, то виділяють такі види навчальних мотивів як [14]:

- 1) пізнавальні (спрямовані на зміст навчального предмета):
 - широкі пізнавальні мотиви,
 - навчально-пізнавальні мотиви,
 - мотиви самоосвіти;
- 2) соціальні (спрямовані на іншого в ході навчального процесу):
 - широкі соціальні мотиви,
 - вузькі соціальні мотиви,
 - мотиви соціальної співпраці.

Основним мотивом навчання старшокласників є підготовка до вступу до професійного навчального закладу. Отже, головною метою для випускників школи стає отримання знань, що повинно забезпечити вступ до бажаного навчального закладу. Вибір професії може відбуватися не завжди усвідомлено, а під впливом батьків, внаслідок наслідування товаришам чи випадково виниклого інтересу. Ступінь адекватності самооцінки навчальних здібностей старшокласників у значній мірі впливає на мотивацію навчання. В учнів з адекватною самооцінкою спостерігаються високорозвинені пізнавальні інтереси та позитивна мотивація до навчання. Діти, що навчаються з неадекватною самооцінкою навчальних здібностей (як заниженою, так і завищеною) часто допускають помилки у своїх висновках про ступінь труднощі та шляхи досягнення успіху в навчанні, що призводить до зниження мотивації та активності. Роль відмітки, як мети навчання з віком змінюється.

Основними мотивами вступу до ВНЗ є: бажання знаходитися у колі студентської молоді, велике громадське значення професії, широка сфера її вживання, відповідність професії інтересам та схильностям, її творчим можливостям. Є відмінності у значущості мотивів у дівчат та хлопців. Дівчата частіше відзначають велику громадську значущість професії, широку сферу її вживання, можливість працювати у великих містах та наукових центрах, бажання брати участь у студентській художній самодіяльності, значну матеріальну забезпеченість професії. Хлопці ж найчастіше відзначають, що обрана професія відповідає інтересам та схильностям. Посилаються і на родинні традиції.

А. Гебос виділив фактори (умови), що сприяють формуванню у студентів позитивного мотиву до навчання [14]:

- 1) усвідомлення найближчих та кінцевих цілей навчання;
- 2) усвідомлення теоретичної та практичної значущості засвоєваних знань;
- 3) емоційна форма викладу навчального матеріалу;

- 4) показ «перспективних ліній» у розвитку наукових зрозуміти;
- 5) професійна спрямованість учбової діяльності;
- 6) вибір завдань, що створюють проблемні ситуації у структурі учбової діяльності;
- 7) наявність допитливості та «пізнавального психологічного клімату» в навчальній групі.

На основі мотивації навчальної діяльності у юнаків з'являється певне ставлення до різних учбових дисциплін. Воно обумовлюється важливістю дисципліни для професійної підготовки; інтересом до певної галузі знань; якістю викладання; мірою труднощі опанування цієї дисципліни; відносинами з викладачем. Всі ці мотиватори можуть знаходитися в різних відносинах один з одним і мати різний вплив на навчання, тому певне уявлення про мотиви навчальної діяльності можна отримати лише виявивши значущість для кожного ученика всіх цих компонентів складної мотиваційної структури. Це дозволить встановити і мотиваційну напруженість даного суб'єкта, тобто суму компонентів мотивів учбової діяльності: чим більше компонентів обумовлює цю діяльність, тим більше у нього мотиваційна напруга.

До ієрархії цінностей юнаків входять: [9]

- свобода, незалежність;
- активне діяльне життя;
- чиста совість, чесне життя;
- матеріально забезпечене життя;
- здоров'я;
- повага оточуючих;
- розширення своєї освіти, кругозору;
- цікава робота.

Етап професійної освіти і підготовки в основному триває (враховуючи різні категорії осіб) з 16 до 22-23 років [9]. Цей період вирішальний, коли

остаточно закладається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проєкція головних напрямків пошуків самореалізації на інших вікових етапах. Нормальний психо-соціальний розвиток у цьому віці, на думку представника еґо-психології Еріка Еріксона повинен призвести до досягнення інтегрованої ідентичності. Завдання, з яким зустрічаються юнаки, полягає у тому, що зібрати в одне ціле всі знання про самих себе (які вони сини та дочки, студенти, спортсмени, музиканти та інше) та інтегрувати ці численні образи себе в особисту ідентичність, яка є усвідомленням як минулого, так і майбутнього, яке логічно впливає з нього. Нездатність юнаків та дівчат досягти особистої ідентичності призводить до того, що Еріксон називав кризою ідентичності. Криза ідентичності або рольове зміщення найчастіше характеризується нездатністю обрати кар'єру або продовжити освіту. Чимало осіб, що страждають від специфічного для цього віку конфлікту, гостро відчують свою безталанність та душевний розлад. Вони відчують свою непристосованість, деперсоналізацію, відчуження та іноді кидаються у бік «негативної» ідентичності – протилежної тій, яку їм настійливо пропонують батьки та однолітки.

Експериментальне дослідження актуальних життєвих проблем київського студентства (І.Маноха) показало, що серед головних – пошук смислу власного існування, бажання особистого щастя, можливості самореалізації здібностей, професійне самовизначення. Психолого-педагогічна наука досить чітко визначає умови становлення особистості професіоналом, накреслює шляхи формування професійно важливих якостей особистості.

Зокрема, відомий сучасний дослідник проблем профорієнтації Е.А.Клімов вказує на п'ять професійно-цінних якостей особистості. Це:

1. Громадянські якості.
2. Ставлення до праці і професії.
3. Інтереси, нахили до даної сфери діяльності.
4. Спеціальні здібності, навички, знання, досвід.

Автор наголошує, що кожна професійно важлива якість, якщо вона розглядається ізольовано, не може бути єдиною підставою для вирішення питання про професійне самовизначення особистості. Отже, аналіз різних аспектів становлення особистості у юності та ранній молодості дозволяє стверджувати, що підготовка до професійного самовизначення та сам процес оволодіння професією є важливою умовою досягнення самоідентичності. Ось чому навчально-виховний процес як у старших класах школи, так і вищих навчальних закладах освіти, повинен сприяти молодим людям у пошуках себе у майбутній професії.

2.4. Аналіз досліджень ціннісно-мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці

Ціннісні орієнтації - це феномен, який характеризує спрямованість та зміст розвитку особистості, визначає її уявлення про світі та себе, відображає особисту позицію у поведінці та вчинках, на підставі сенсу, закладеного в дію. У ціннісних орієнтаціях відбито також ставлення людей до вчинків інших, мотивація поведінки.

Цінності впливають загалом на життя людини, її світогляд та активність. Ціннісні орієнтації бувають соціальні та індивідуальні. Вивчивши теоретико-методологічну літературу, можна говорити про те, що в низці досліджень поняття «ціннісні орієнтації особистості» збігається з термінами, що характеризують мотиваційну сферу.

Розглянемо докладніше поняття «мотивація».

З позиції діяльнісного підходу мотивація виступає однією з стадій діяльності, де утворюється її інформаційна програма, яка визначається свідомим цілепокладанням та варіантами її застосування.

З метою розуміння специфіки роботи цих інформаційних механізмів, слід звернутися до аналізу поняття свідомості та різних підходів до визначення ролі свідомості людини у діяльності. Це дасть уявлення про

більш об'єктивну позицію щодо мотиваційної структури особистості та меж дії самих інформаційних механізмів.

Свідомість бере активну участь у мотивації поведінки суб'єкта діяльності який здійснює цілепокладання та обмірковує варіанти реалізації діяльності. Задоволення потреби завжди дуже пов'язане з параметрами її осмислення. Мотиваційна стадія розвитку діяльності досить суб'єктивна, але має й об'єктивні підстави виникнення поведінки [23].

У психологічній науці мотивація представлена як об'єднана система стимулів та мотивів, і це дозволяє механічно розглядати дії установок та потреб. З позиції філософії закономірність виникнення мотивації має складний і неоднозначний характер, отже, її вивчення обумовлюється тим, щоб дістати з появи кожної потреби та розвитку кожної мети підкріплення, а також навчитися адекватно мотивувати власні вчинки з позиції етичного та культурного компонента.

Отже, орієнтуючись на діяльнісний підхід доцільно дослідити мотивацію як структурно-динамічне формування. Так як мотивація, по суті, має чітку структуру, то можна говорити про підпорядкування всіх елементів та етапів мотивації. Крім того, це мотиваційне формування шляхом реалізації, механізм визначення напрямку дії і є динамічним, тому що усвідомлене ставлення до дій і процесів прогнозу, а також пошуку варіантів вирішення дій, найчастіше суб'єктивні і обумовлюються характеристиками розвитку людини, її особистості та характеру, а також навколишнього її суспільним середовищем, які створюють умови реалізації різноманітних дій.

Психологічна наука досліджує мотивацію діяльності як значний компонент поведінки людини, у якому свідомість постає як регулятивний механізм. Базове завдання психології у дослідженні мотивації зосереджується на тому, щоб вивчити спонукальні параметри діяльності: пізнавальні, ціннісні, реактивні, проектні. Однак у психологічній науці немає єдиного розуміння мотивації.

Найчастіше механізми спонукання до діяльності розглядаються з позиції суб'єктивізму на шкоду загальній картині. Так, Д. А. Леонт'єв писав: «Те, що є сучасна психологія мотивації, важко уявити як ціле з її роздробленості, і навіть через те, що у ній поєднуються (як і самої мотивації) як тенденції, спрямовані на перспективу майбутнього, так і тенденції, що відображають досвід минулого» [15].

Тим не менш, мотиваційна сфера особистості займає велике місце в психологічному дослідженні.

Проблемою мотивації в психології займалися безліч авторів, у зв'язку з цим щодо проблеми мотиваційної сфери особистості є велика кількість точок зору. Це автори такі, як; В.С. Мерлін; П.М. Якобсон, А. Адлер; Дж. Аткинсон; К. Левін; А. Маслоу; та ін.). У дослідженнях описують мотивацію як один мотив і як цілісну систему мотивів, а так само і як особливу сферу, яка включає до себе всі потреби, мотиви, цілі, інтереси в їх взаємозв'язку та взаємодії [16].

Мотивація, таким чином, – це поєднання всіх психічних процесів, які дають поведінці імпульси та загальну спрямованість.

Аткинсон розглядає мотивацію, як напрямок поведінки людини на досягнення певних цілей. [2]. У його теорії знайшли відображення моменти ініціації, орієнтації та підтримки поведінкової активності людини на певному рівні. Відповідно до теорії мотивацій Мак-Клелланда - Аткинсона, поведінка людини у ситуаціях, пов'язаних з діяльністю у групі, формує наступні прагнення до успіху - бажання виділитися, вирішувати проблеми та бути за них відповідальними; до влади – бажання впливати на інших; до визнання - бажання встановити тісні дружні зв'язки з оточуючими. [2].

І.М. Поповій, у свою чергу, приділено увагу взаємозв'язку мотивації та регуляції цінностями людської діяльності. З її дослідження, ми розуміємо, що не тільки ціннісні орієнтації сприяють розвитку мотивації, тобто впливають на неї, але й мотивація є механізмом впливу на ідеали та формування цінностей [27].

Є. Ю. Патяєва запропонувала модель мотивації, у ній цінності представлені стійкими мотиваційними утвореннями, які також впливають формування конкретно-ситуаційних мотивів.

Роговим було дано визначення ціннісно-мотиваційної сфери, як цілісної системи, що має структур, ієрархія, із взаємопов'язаними та динамічними компонентами.

Кожен із видів мотивації спрямовано досягнення цінностей особистості, а цінності своєю чергою детермінують вид мотивації - це визначає мотиваційно-ціннісну сферу особистості. Так, Е. Фромм (1900) вважав, що у кожної людини є потреба в цінностях, які спрямовують його дії, почуття та вчинки. Е. Фромм ділить їх на два типи: офіційно визнані, усвідомлювані, до яких належать релігійні та гуманістичні цінності та несвідомі дійсні, тобто породжені соціальною системою. Саме друга група цінностей є конкретним мотивом поведінки особистості.

Таким чином, феномен ціннісно-мотиваційної сфери активно досліджується в сучасній психологічній науці. Поняття ціннісних орієнтацій характеризує спрямованість та зміст розвитку особистості, визначає її уявлення про світ і себе, відображає особисту позицію у поведінці та вчинках, на підставі сенсу, закладеного в дію. Феномен мотивації належить до структури діяльності суб'єкта несе у собі спонукальну функцію. Мотивація у такому ключі виступає як рухливе формування.

В юнацькому віці моральний світогляд стає стійкою системою моральних ідеалів і принципів, що стає постійно діючим моральним спонукачем, опосередковуючи їх поведінка, діяльність, ставлення до навколишньої дійсності та до себе.

Моральні переконання виникають і оформляються у перехідному віці, хоча основа їх виникнення була закладена набагато раніше. У переконанні, знаходить своє вираження ширший життєвий досвід юнака, проаналізований і узагальнений з погляду моральних норм, і переконання стають специфічними мотивами поведінки та діяльності юнака [4].

Під впливом що розвивається світогляду відбувається ієрархізація у системі цінностей, у якій чільне місце починають займати моральні мотиви. Встановлення такої ієрархії призводить до стабілізації якостей особистості, визначаючи її спрямованість, і дозволяє людині у кожній конкретній ситуації зайняти властиву їй моральну позицію.

ВИСНОВКИ

Аналіз соціальної, психологічної та науково-методичної літератури дозволив з'ясувати, що юність – завершальний етап формування особистості. За віковою періодизацією юнацький вік поділяють на два періоди:

- рання юність (14,5-15 – 17 років);
- старший юнацький вік (18-25 років).

Юнацтво – центральний період становлення особистості в цілому та прояв її найрізноманітніших інтересів.

Оскільки молодший юнацький вік відрізняються високою соціальною сензитивністю, ускладненням системи вимог, нова соціальна ситуація розвитку в ці періоди в багатьох випадках стає стресовою. Соціальні потрясіння, широкий потік інформації, темп життя постійно прискорюються. Що призводить до перенавантаження психічної діяльності підлітка та молодшого юнака. Все це призводить до появи психічного напруження, порушень розвитку емоційної сфери, до появи різноманітних видів страхів та фобій, що негативно впливає на подальший розвиток особистості. Ранній юнацький вік – це вік формування власних поглядів та стосунків, пошуків самовизначення. Саме в цьому виражається тепер самостійність юнаків. Більш важливою сферою прояву самостійності вони вважають власні погляди, оцінки, думки.

Отже, юнацький вік характеризується становленням ціннісних орієнтацій та світогляду, у відповідності з яким вибудовуються особистісні та професійні перспективи. Формування більш менш зрозумілого уявлення про світ забезпечує певний перспективний напрямок руху, що в цілому стабілізує особистість та забезпечує її певну гармонізованість, та емоційну врівноваженість.

Так, ціннісно-мотиваційна сфера юнаків активно досліджується в сучасній науці, оскільки молодь загалом є відображенням розвитку

суспільства. Мотивація розглядається в сучасній науці багатьма авторами. У період юнацтва відбувається активне формування цінностей, зокрема сенсожиттєвих орієнтацій.

Навчальна діяльність є провідною діяльністю протягом періоду становлення та самовизначення особистості. Навчальна діяльність, як і будь-яка інша, активується та спрямовується мотивацією, яка є її найважливішою складовою. Однією з найактуальніших проблем сучасного освіти є побудова такого процесу учення, який міг би бути основою формування мотиваційної сфери учнів.

Самосвідомість особистості формується у ціннісному просторі. Радикальні зміни в політиці, в економіці, в системі державного управління потребують ціннісного обґрунтування. Система цінностей, яка формує основу світогляду особистості, є фактором, що прискорює розвиток суспільства, а водночас виступає бар'єром на шляху такого розвитку. Інституціональні перетворення стають дійсно безповоротними тільки в той час, коли їх приймає суспільство і закріплює в системі цінностей, на які ця спільнота зорієнтована.

Це дає змогу зрозуміти необхідність формування системи цінностей сучасної молоді під впливом організованих медіа чинників у контексті використання медіа освіти в освітньому процесі.

Тож, гіпотеза дослідження, яка полягала в тому, що існує взаємозв'язок між певними ціннісними тенденціями, особливостями мотивації до навчання та залежність від статі у юнаків, підтвердилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька І., Гаміна Т. Вплив організованого вільного часу на становлення особистості учня. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2017. №3. С.30-33.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко та ін. Київ, 2009. 416 с.
3. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
4. Губа Н. О., Кандиба М. О. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді. *Психологічні перспективи*. 2009. Вип. 13. С. 93–99.
5. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів: навчальна книга. / Т. А. Кадикова та ін. Дніпропетровськ, 2000. 196.
6. Жданович Ю. Змістовне дозвілля підлітків: проблеми й перспективи. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2017. №3. С.23-29.
7. Іванова Л. С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічних вузів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. №4 С. 16-19.
8. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації: монографія. Одеса: Астропринт, 2001. 221 с.
9. Киричок І. І., Кузьмич К. Б. Виховання ціннісних орієнтацій старшокласників засобами ЗМІ. *Наукові записки. Сер. Психолого-педагогічні науки*. 2012. №2. С. 99-102.
10. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: ІЗМН, 2017. 392 с.
11. Коновальчук В. До проблеми психологічного здоров'я як базової цінності особистості (глибинно-психологічний аспект). *Молодь і ринок*. 2018. №3 (38). С. 61-65.

12. Кузнецова І.В. Етапи формування емпатійної культури студентів. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. пр. Вип. 21. 2002. С. 125-129.
13. Лемко Г. І. Сім'я як фактор виховання ціннісних орієнтацій у спадщині М. Стельмаховича. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 27. 2020. С.190-193.
14. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості. *Соціальна психологія*. Вип. 2 (16). - С.134-141
15. Музика О. Л. Особистісно-ціннісна взаємодія, як чинник розвитку педагогічної обдарованості. *Актуальні проблеми психології*. зб. наук. пр. Том VI: Психологія обдарованості. Київ-Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017. Вип. 13. С. 6-19.
16. Мешко Г. М. Емоційне благополуччя учнів у сучасній школі: бажане і реальне. *Практична психологія та соціальна робота*. 2018. № 4. С. 11-15.
17. Овсянникова В. В. Взаємозв'язок ціннісних орієнтацій особистості та її соціального статусу. *Вісник Львівського університету. Сер. Філософські науки*. 2009. Вип. 7. С. 117–123.
18. Остапченко Л. І. Особливості ціннісно-мотиваційної та емоційної структури особистості юнаків та дівчат шкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2010. №1. С. 72-75.
19. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: навч. посіб. Київ, 2018. 352 с.
20. Савчин М. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Академвидав, 2015. 360 с.
21. Стець В. І., Копко І. Є. Вплив ЗМІ на формування ціннісно-змістовних понять юнаків. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психологопедагогічні науки: методологія і теорія педагогіки*. 2011. №10. С. 92-97.
22. Шайгородський Ю. Суспільна мораль як система цінностей. *Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: збірник*

нормативних актів України. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2007. 440 с.

23. Шамне А. В., Гриценко Д. В. Динаміка ціннісно-мотиваційної сфери в юнацькому віці. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2017. №9. С. 283-288.